

det theologiske Facultet.

S Anledning af den ærede Committee's Skrivelse af 28 Februar d. A., hvori forlanges Facultetets Betænkning om og hvorvidt der enten med Hensyn til Statens offentlige Religion eller til nogen særegen Bestaafenhed ved den jødiske Troeslære maatte være nogen væsentlig Betænkning imod at aabne Jøderne Afgang til Riget, giver Facultetet sig den Ære at afgive følgende Erklæring.

Foreløbig tillader Facultetet sig at bemærke, at hvis man skal forstaae de Ord i Grundlovens § 2: "Jøder ere fremdeles udelukkede fra Afgang til Riget" saaledes som de, saavidt Facultetet bekjendt, factist ere forstaaede, at det herved er forbudt Jøderne endog som blot Reisende at opholde sig indensfor Norges Grændser, synes dette saa bestemt stridende mod den Ret, ethvert Menneske, der ikke er aabenbar Forbryder, har som Menneske og Verdensborger, at der formeentlig ikke kan være Tvivl om saadan Bestemmelses Utilbørlighed. Facultetet anseer det derfor ikke nødvendigt videre at indlade sig paa Sagen fra denne Side betragtet, og gaar saaledes i det Følgende ud fra den Forudsætning, at naar Spørgsmaalet her er om at aabne Jøderne Afgang til Riget, forstaaes derved at give dem som Jøder, altsaa med Bibeholdelse og Udøvelse af deres Religion, Ret til under vore Loves Beskyttelse at bosætte sig i Norge med alle eller en Deel af de Rettigheder, som norske Borgere nyde.

Imod at give Jøderne saadan Afgang til Riget, formener Facultetet, at der med Hensyn til Statens offentlige Religion ikke kan være noget til Hinder, hvad enten man seer hen til denne Religions Aand og Bæsen i og for sig, eller til dens ved Grundloven bestemte Forhold til Staten. Den christelige og saaledes ogsaa den evangelisk-lutheriske Religions Aand og Charakter er nemlig udtrykt ved Frelserens Ord: "Mit Rige er ikke af denne Verden", den vil danne et aandeligt Samsfund, hvori Tro og Kjærlighed ere Samsundsbaandene, dens Baaben ere aandelige, ikke ydre Tvang og Magtbud; det kan derfor ikke være dens Villie, at en Stat ikke skulde i sit Samsfund optage Mennesker alene fordi de ikke bekjende sig til den, eller overhovedet sætte en vis Tro, blot som Tro betragtet, som Betingelse for Optagelse eller Forbliven i Stats-samsundet. Kirkens Forhold til Staten, saaledes som det i Grundloven er bestemt, kan heller ikke, efter Facultetets Formening, i nogen Maade lægge Hindring iveien for at tilstaae Jøderne Afgang til Riget og offentlig Udøvelse af deres Religion, da Facultetet hylder den Fortolkning af Grundlovens § 2 og § 4, som den til at afgive Betænkning og Forslag til Lov om Grændserne for Religionsfriheden m. m. naadigst nedsatte Commis-

sion har udtalt i dens Indstilling Dag. 18—21 (Anmærkning), en Anskuelse, Facultetet i den senere Tid ved flere Leiligheder har havt Anledning til at udtale.

Men forholder dette sig saa, at intet Religionspartie, altsaa heller ikke Jøderne, alene fordi de afvige fra vor Statskirkes Tro, bør udelukkes af Stats-samsundet, bliver her videre Spørgsmaal om Jødernes Tro og deres paa denne byggede Sædelære maaskee er af saadan Bestaafenhed, at de derved komme til at staae i Modsetning til vor Stats paa Christendommen grundede borgerlige Love og Institutioner; thi hvis saa skulde være, følger det ligefrem af Statens Begreb som et velordnet Samsfund, at den ikke uden at modsige sig selv, kan optage dem i sig; og det blev i saa Fald igrunnen ikke Staten, der udelukkede dem, men de selv udelukkede sig fra Staten, idet de erklærede sig at ville i visse Dele være fordærvelige for det Stats-samsfund, der vel optog dem i den Hensigt at vise dem Liberalitet og Velvællie, men tillige for i dem at have sande Medvirkere til det Heles Velvære.

Betragter man nu det Gamle Testamente alene som Norm for Jødernes Tro og Sædelære, er det en ligefrem Selvefølge af at ogsaa den christne Kirke antager dette for at være Guds aabenbarede Ord, at deri ikke kan findes Noget, der i og for sig eller ret forstaaet sætter Jøden i Opposition til vor Rets- eller Sædelighedsorden. Man har rigtignok bemærket, at det Gamle Testamente næsten udelukkende handler om Jødens Forhold til Jøden, og sætter Jødefolket i en saadan Opposition til andre Folkeslag, at dette maa have en skadelig Indflydelse paa deres Forhold ogsaa til en christelig Stats Borgere, idet de vel kunne faae et Slags Kjærlighed til det Land, hvori de fødes, og det Folk, der har optaget dem blandt sig, men at denne Kjærlighed altid vil blive underordnet deres Kjærlighed til deres eget Folk, saa at de i ethvert Tilfælde, hvor deres Nationalinteresse kommer i Strid med det Lands, hvori de boe og have erholdt Borgerrret, maae lade dets Interesser vige for deres eget Folks. Historien, siger man, bekræfter ogsaa dette, idet den viser, at denne Nation under intet Forhold opgiver sin Nationalitet og aldrig sammensmelter med noget andet Folk, men, hvor de end fødes og opholde sig, vedblive at staae som et fra den øvrige Nation isoleret Samsfund. Hvad det her Anførte angaaer, er det vel sandt, ligesom det ligger i den gamle Pagts hele Bæsen, at det Gamle Testamente især handler om Jødernes Forhold indbyrdes, men det følger ligefrem deels af dets konstante Lære om Jehova som Alles Gud og Herre, deels af dets mange udtryffelige Bud og Udsagn om Jødernes Forhold til Fremmede, f. Ex. 2 Moseb. 22, 21; 23, 9. 3 Moseb. 19, 33. 34; 24, 22. 5 Moseb. 10, 17—19; 24, 17; 27, 19. Jerem.

7, 6; 22, 3; 29, 7; Zach. 7, 10 o. s. v., at kun en grov Misforstaaelse, og Fordreielse af det Gamle Testaments Lære kan gjøre, at Jøden skulde træe sig berettiget til i moralst Henseende at handle anderledes imod den Christne end imod sine egne Troesforvante; og Jøderne vilke saaledes, saafremt de ikke antage anden Norm for deres Tro og Liv, vistnok kunne opfylde alle de borgerlige Forpligtelser, som en christen Stats Love paalægge dem. Facultetet maa ogsaa bemærke, at efter Paastand af Røed, om hvís Udsagns Sandhed man ikke er berettiget til at nære Tvívl, er hín Dypposition i de Stater, hvor Jøderne síl nogenlunde borgerlig Frihed, mere og mere traadt tilbage, ligesom der gives flere Exempler paa, at Jøder have gjort store Dyppresser, hvor det gjaldt det Lands eller de Stæders Interesser, hvís Borgere de vare.

Saafernt man altsaa kunde gaae ud fra den Forudsætning, at Jøderne ubelukkende antog det Gamle Testamente som deres Troes- og Sædeligheds Norm, vilde der, efter Facultetets Formening, i religiøs Henseende Intet være til Hinder for at aabne dem Udgang til Riget, men Facultetet vil ei undlade at gjøre opmærksom paa, at en stor Deel Jøder, nemlig de saakaldte Rabbaniter eller Talmudister ei alene antage det Gamle Testamente, men ogsaa Talmud og endeel andre rabbiniske Skrifter for Troes- og Sædeligheds-Norm; sættende disse ei alene ved Siden af, men endog over hiint, og at der i disse indeholdes Bud og Lærdomme, der saafremt de følges, sætte Jøden i bestemt Modfætning til vor Stats Rets- og Sædelighedsorden. Facultetet skal som Exempler paa hvad her er ytret til lade sig at anføre følgende: *)

Rabbinerne lære, at naar en Israelit veed et Bidnesbyrd til Bedste for en Hedning og for den fremmede Ret aabenbarer samme imod eller til Stabe for et Israels Barn, er han straffskyldig og falder i den strengeste Grad af Ban, der medfører Fredløshed i dette og Dvergivelse til evig Straf og Fordømmelse i det tilkommende Liv **).

Uagtet den almindelige Dverbeviidning synes at være, at naar Jøden tages i Eed i sin geistlige Dvrigheds Nærværelse under Sagttagelse af de jødiske Kirkestikke og efter dertil, overeensstemmende med de talmudistiske Forstrifter, indrettede Formularer, maa saadan Eed af ham ansees som forbindende i Samvittigheden og hans Udsagn antages som sandfærdigt og gyldigt til Sagens Afgjørelse, maa dog Rabbinernes Lære om at Tvangs-Eed ***) ikke er

bindende, og om at en Eed kan løses eller dens Forbindlighed ophæves, naar den, der gjør Eeden, har Andet i Sínde end hvad han fremsiger med Læberne (Mentalreservation), for dem, der antage saadan Læres Gyldighed i mange Tilfælde tilintetgjøre Eedens Hellighed og give tilstrækkelig Anledning til Letskindighed i denne Henseende og mere end tilstrækkelig Udsigt og Uudstybningsgrund for dem, der søge at berolige Samvittigheden over et edeligt Løstes Misligholdelse, især naar hertil kommer, at Jødernes Lære om at de paa den store Forsamlingsfest, fornemmelst Rabbinernes høitidelige Bøn, kunne løses af alle Løfter, Forbindligheder og Eder, af Mange lettelig kan fortaales ei alene om Eder og Løfter, hvorved man forbinder sig selv til Handlinger, der iffrun angaae den Eedgjørende alene, men ogsaa om Eed, der angaaer Andre. *).

Talmud og andre rabbiniske Skrifter indeholde ligeledes Mangfoldigt, hvorved Jøderne styrkes i deres urigtige Opfattelse af det Gamle Testaments Lære om Modfætningen mellem Israel og Hedningeverdenen, i deres religiøse Hovmod, ifølge hvilket de betragte andre Folk som urene og af Gud selv ringeagtede og forskudte Menneker, med hvilke de vel til Straf for deres Synder nødes til at have et Slags Samqvem, men som de dog, saasnart deres Forretninger med dem ere tilendebragte, omhyggelig bør søge at holde sig fra, da deres fortroligere Umgang ansees at vanhellige et ægte jødisk Samfund — Anstuelser, ved hvilke det er isinefaldende, at Fremmede i den Grad fornædres i Jødens Dine, at man vel ei kan vente, at de, der hylde dem, just vilke behandle deres ikke-jødiske Næbborgere med synderlig Agtelse for dem som Menneker **).

Uagtet nu flere Forfattere paastaae, at alle europæiske Jøder erklære sig for Rabbaniter i Modfætning til de østerlandske eller karaitiske Jøder, der forfaste Talmud og desaaarsag af de orthodoxe Jøder kaldes Kjøttere, kan Facultetet dog ingenlunde antage, at hine i Almindelighed hylde ovenanførte eller lignende talmudistiske og rabbiniske Læresætninger, eller at alle de, som antage dem, holde sig til dem i deres hele Udstrækning. Det er saaledes Facultetet bekendt, at Jøderne i Danmark have en af det kongelige danske Cancellie sanctioneret Agende samt en af Kongen autoriseret Lærebog i den mosaiske Religion, hvilke Skrifter Stændersforsamlingen i Kjøbenhavn 1838 i sin Petition om de danske Jødens Valgbarhed til Stændersforsamlingen lige med de Christne paaberøber sig for at bevise, at Jøderne i Danmark ikke be-

*) Dette Følgende er fornemlig uddraget af Dr. Schmidts Phisikalisk Skrift: "Om den jødiske Nations hittilværende Forhold til det christne Borgerfund og dets Omdannelse i Fremtiden". Kjøbenhavn 1817.

**) See Schmidts-Phisikalisk Pag. 32.

***) Herved er at bemærke, at ved saadan Tvangs-Eed ei alene fortaales Eed, der paalægges af Uvilkom-

mende eller dertil Uberettigede i Livsfare eller anden lignende Anledning, men tillige den Eed, der aflægges efter en Konges og Kyrkes Befaling.

*) See Schmidts-Phisikalisk Pag. 34—39. See ogsaa Forordn. af 15de September 1747.

***) See Schmidts-Phisikalisk Pag. 24—28.

tragte sig som en færegen Nation, og hvis Udsagn hære blandt Lærerne saavel ved Distrikternes som ved den jydste Stændersforsamling under Sagens Behandling benyttede, som Modbeviser mod andre Læreres Paaskand, at Jøderne hylde Kærbomme, især hentede fra Talmud, der gjøre dem usiftede til at nyde fuld Borgervet. Saavidt Facultetet veed, staaer ogsaa den Nand, der paa mange Stæder f. Ex. i Kjøbenhavn, Hamburg o. s. v. er for en stor Deel herseende blandt Jøderne, omtrent i samme Forhold til den strenge orthodoxe Judaisme som Rationalismen til den kristne Kirke, saa at de mere danne Jøder, saadant som de i Livet fremtræde, snarere staae paa et naturphilosophisk eller et paa det Gamle Testaments Troeslære hvilende Standpunkt.

Facultetet troer derfor ikke, skjønt det ei nægter, at det i sidstnævnte Henseender kan have flere Betsætteligheder, at disse Omstændigheder bør bevæge til ubetinget at ubeslutte Jøderne af vort Statssamfund; kun maa det tilraade stærkt mulig Forsigtighed, idet Facultetet ikke paa nogen Maade antager, at man, for at tilstede Jøderne Afgang til vort Statssamfund, bør eftergive nogen af de Fordringer, man i borgerlig Henseende gjør til Landets egne Børn. Ved hvilke Midler man i saa Henseende bør sikre sig om f. Ex. ved at affordre Vedkommende en Erklæring, hvorved de underkaste sig Landets Sædeligheds- og Retsorden, eller paa anden Maade, anseer Facultetet det sig vedkommende at yttre nogen Formening om, ligesom det anseer sig mindre competent til at domme om Forhold, der gribe saa meget ind i Statslovgivningen, som de sidst anførte.

Christiania i det theologiske Facultet ved det Kongelige Frederiks Universitet den 4de April 1842.

G. Keyser. Dietrichson. J. Kaurin.

Til

Storthingets Constitutionscommittee.

Frå

Drammens Børs- og Handels-Committee.

Den meget ærede Constitutions-Committee har i Skrivelse af 28de f. M. forlangt undertegnede Committees Formening om, "hvorvidt der, med Hensyn til Handelsforholdene og de dermed i nærmeste Forbindelse staaende Gjenstande, maatte være nogen væsentlig Betænkelse imod at indrømme Jøder Afgang til Riget". Idet nærværende Committee er kjender, hvorlidet dens Egener svare til nogenlunde tilfredsstillende at afgive Formening om en saa hoist vigtig Sag som nærværende, hvorom selv Landets Dygtigste ere af forskjellige Meninger, og med Hensyn til hvilken man ikke har nogen som helst Erfaring

her tilkands at støtte sig til, skal den dog ikke undlade herved at fremsætte de forskjellige Anskuelser, der have gjort sig gjældende inden Committeeen, og som have havt til Folge, at to af dens Medlemmer ere komne til den modsatte Formening af den de andre Lo bekynde sig til. Saaledes troe nærværende Committees 2de Medlemmer, at Jødefolket, som intet Fædreland har, intet andet Formaal kjender end at erhverve Formue, og har paa Grund heraf indbyrdes vist at indrette sig saa forbeelagtigt, at det maa ansees yderst vanskeligt med Fordeel at konkurrere med det. Dette ville her i Norge blive saameget vanskeligere, som Landets Handlende forstærstedelen ikke ere formuende, men maa arbejde med fremmede Penge, medens Jøderne, som ved sine mange Foreninger ikke alene kunne tilveiebringe saa store Capitaler, som attraaes, uden høie Renter, men ved Siden deraf, gennem Medinteressenter og Agenter Agenter, overalt i Ublandet ville have færre Omkostninger at bestride, end de norske Handlende ved sine Commissionsærer have at udrede. De ville ved sine Forbindelser i Ublandet og ved sine store Capitaler letteligen kunne tilvende sig de saa Handelsgrene, som Norge har at tilbyde, og derved berøve Landets egne Børn de Fordele, som Handelen nu kaster af sig; og da man ikke kunde vente, at nogen af de formuende Jøder her ville bosætte sig for en længere Tid, vilde det kun blive Agenter af disse, der vilde forsøge sin Lykke i Norge, hvoraf Folgen vilde blive, at Nettfortjenesten vilde gaae ud af Landet, og naar ikke Fordelen mere fristede dem, vilde den bedste Deel af dette Folk forlade Landet, og efterlade sig de mange usle og mindre retsindige Mennesker af sin Nation, til Plage for Land og By. Som Statsborgere ville Jøderne ligesaa lidet være ønskelige; de befatte sig sjældent med omfattende Foretagender, som kun i Tidens Længde kan ventes at blive lønnende; de ville danne en Stat i Staten, og ikke ansee noget Almeentforetagende som dem vedkommende, da de intet Hjem have og ingen fast Plan for deres Fremtid. Det er ikke alene Committeeens 2de Medlemmers, men den almindelige Mening, forsaavidt den er samme bekjendt, at det vilde være den største Ulykke for Norge, om der aabnedes Afgang til Borgerriget for Mennesker, som man ikke alene har den største Fordom imod, men som man ikke har Tillit til, og som Folge deraf ikke som Medborgere ville kunne arbejde til noget særlig almeennyttigt Maal med; som man ei vilde vove at betro noget Communehøverd, og som med sine Capitaler og udstrakte Forbindelser ei alene vilde tilvende sig enhver Næringsgren, hvortil der blandt Landets egne Børn allerede ere altformange Concurrenter, men ogsaa berøve Landet det Udbytte, som Næringsgrenen afgiver, ved at sende den til Ublandet. Alle Næringsgrene ere allerede optagne, og da Foretagelsesaaend, Fabrik anlæg